

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno disertanta/disertantky:	JUDr. Bc. Karel Rohr
Téma práce:	Stíhání majetkových trestných činů v Československu v letech 1948 - 1990
Rozsah práce:	Vlastní text práce včetně poznámek po čarou má 396 602 znaků včetně mezer
Datum odevzdání práce:	28.2.2023

1. Aktuálnost (novost) tématu

Oponovaná disertační práce se věnuje problematice právní úpravy majetkových trestných činů, stanoviskům jurisprudence ohledně této problematiky a příkladům trestního stíhání této trestné činnosti proti majetkovým zájmům, zejm. se soustřeďuje na rozkrádání, ale zmiňuje i hospodářské trestné činy, vše v Československu v letech 1948 – 1989. Majetkové trestné činy jsou aktuálním tématem, které je zkoumáno zejména v odvětví platného trestního práva ať již dobového či současného, např. nedávno proběhla v zahraničí mezinárodní konference týkající se právě otázek majetkové trestné činnosti. Lze hovořit i o relativní novosti tématu, když v práci zkoumané téma nebylo doposud moderní právní vědou domácí provenience dostatečně zpracováno. Již na tomto místě lze poznamenat, že práce věcně překročila rámec vetknutý do jejího názvu a týká se v nemalé míře (přibližně z poloviny) popisu hmotněprávní úpravy majetkových (příp. hospodářských) trestných činů a pohledů právní vědy na ně, procesní otázky spíše absentují, další část se pak zabývá sondami do aplikační praxe. Na druhou stranu oproti předpokladům byly v podstatě mimo zájem doktoranda ponechány změny, jež přinesla transformace společenských poměrů v roce 1989 a s ní spjaté metamorfózy právního řádu ve sledované oblasti, chybí také zpracování dobové vyšetřovací fáze trestního řízení.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Téma stíhání majetkových trestných činů v Československu v letech 1948 - 1990 vyžadovalo teoretické znalosti a znalost vstupních údajů z oblasti dějinných otázek, souvislostí a komplexních pohledů na tehdejší stát, jeho orgány a činnosti, na společnost, její ekonomické fungování i normativní rámec, a to na ústavní právo, dále teoretické znalosti a údaje z oblasti trestního práva, vědomí proměn hmotněprávních i procesních koncepcí, institutů a norem trestního práva, dobového pojetí trestných činů, trestnosti, dovolenosti, nebezpečnosti, vyšetřování, soudního řízení ale také znalosti z dobových právních odvětví zařazovaných dnes do sféry soukromého práva, kdy koncepce majetkových deliktů souvisely s tehdejší kategorizací a pojmání vlastnictví a věcných práv obecně, ale i dalších otázek. Tomu v zásadě odpovídají i zdroje vstupních informací v práci využitých, zahrnující tištěné prameny, právní předpisy, literaturu i internetové zdroje.

Právě vzhledem k již výše řečené absenci některých, k tématu přináležejících, elementů lze vidět určité mezery ve zpracování vstupních údajů, zvláště pak těch, jež byly k dispozici, nicméně nebyly vzaty v potaz (např. dokumenty bezpečnostních složek, vyšetřovací spisy, dokumenty nižších stupňů prokuratury, procesněprávních norem atd.). Právně-teoretické, právně-filozofické a pojmové prvky by mohly být zpracovány podrobněji a jejich důsledky pak více provázány na další, „věcnou“ stať práce, jež by pak též díky tomu mohla být více konceptualizována. Z hlediska zpracování lze práci rovněž vytknout nedostatky při anonymizaci některých údajů, což se týká především konkrétních jmen v jednotlivých

příkladových soudních případech. Přestože na uvedenou otázku anonymizace údajů pro období 1948 – 1989 mohou existovat různé názory, oponent se osobně přimlouvá za výraznější anonymizaci osob, nejen kvůli diskuzím, které jsou vedeny ohledně anonymizace osobních údajů moderní historie, ale také s ohledem na skutečnost, že takové údaje nejsou pro poznání doby a jejích znaků nezbytně nutné, což je i jedno z kritérií, na něž má být brán zřetel při úvahách badatele, jak s těmito informacemi nakládat. Také vzhledem k rostoucím požadavkům na zvýšení ochrany údajů. Přípomínky k některým nedostatkům v dodržení jednotné a úplné citační normy pak viz na příslušném místě.

V posuzované disertační práci nejsou nikterak specifikovány metody, užívané autorem při zpracování problematiky i při genezi předmětného textu, ačkoliv taková pasáž by obecně měla být součástí úvodních částí kvalifikačních prací. Obecně lze říci, že práce snad až nad míru nezbytně nutnou deskribuje obsah dobových československých právních předpisů, názorů jurisprudence a příslušných materiálů. Vedle toho byly využity logické metody, metody historické a kritické analýzy a taktéž metoda dílčí sondy. Uplatněné metody jsou badatelsky legitimní, ovšem lze zauvažovat nad tím, že se při zpracování problematiky nabízela rozsáhlejší konceptualizace. Případně by byla možná rovněž výraznější komparace, jednak diachronní (např. právě v opomenutém vztahu před a po roce 1989 a snad bylo možné provést určité srovnání i ve vztahu k současnosti, zvláště když rozsah práce překročil minimální požadovaný rozsah pro disertační práci jen o cca 1/5), jednak se zahraničím.

3. Formální a systematické členění práce

Disertační práce je členěna logicky, a sice v zásadě za použití dvou kritérií, jednak chronologického pro jednotlivé kapitoly a jednak věcně, kdy jednotlivé kapitoly obsahují subkapitoly týkající se normativní úpravy, jurisprudence a příkladové sondy do aplikační praxe a ve 3. kapitole rovněž exkurz do zpráv generálního prokurátora a předsedy Nejvyššího soudu o stavu socialistické zákonnosti ohledně částí zpráv týkajících se rozkrádání. Chronologickými mezníky jsou v základu rekodifikace trestního práva hmotného.

Posuzovaný text sestává ze stručného úvodu (s. 5 – 9 práce), dále ze tří kapitol a konečně ze závěru (s. 142 – 148 práce). Zatímco v úvodu, jak již bylo zmíněno výše, schází některé obvyklé pasáže, např. vymezení metod, představuje závěr poměrně pěkné shrnutí poznatků a obsahuje i některé zajímavé úvahy právě i srovnávacím směrem, např. upozornění na privilegovanou ochranu majetku EU v trestním právu (s. 147 práce). Lze říci, že větší konceptualizace, hlubší analýza, zahrnutí právně filozofických prvků a podněty a úvahy *de lege lata* i *de lege ferenda* by práci výrazně obohatily.

Při svrchu psaném chronologicky-věcném uplatnění formálního členění a systematicky pojednává první kapitola disertační práce (s. 10 – 16 práce) o hlavních rysech ochrany majetku v období 1948 – 1950, tj. do rekodifikace trestního práva v době právníké dvouletky. Správně však práce vnímá kořeny tohoto přístupu, především privilegaci ochrany národněho majetku, již v období předchozím, tzn. v letech 1945 – 1948. V kapitole je nejprve rozebrána právní úprava a posléze popsány názory odborné literatury. Obdobné informace lze vyslovit i ke druhé kapitole, která je nazvána nová etapa ochrany národního majetku a týká se období platnosti prvního rekodifikovaného trestního zákona, vymezeného roky 1950 – 1961 (s. 17 – 59 práce). Zde by bývalo bylo možná vhodné zamyslet se nad názvem kapitoly a v této souvislosti i více rozpracovat otázku privilegované ochrany majetku, neboť ta se netýkala jen národního majetku, ale i majetku lidových družstev, tedy socialistického vlastnictví. Rovněž bylo možné, vzhledem k názvu práce, se více věnovat procesněprávní regulaci a postupu při stíhání majetkové trestné činnosti. Poté jsou v poměrně rozsáhlé subkapitole (s. 21 – 43 práce) reprodukovány názory odborné literatury a konečně v poslední části této kapitoly (s. 43 – 59 práce) dostane čtenář možnost

seznámit se s několika vybranými případy z rozhodovací praxe soudů. Zde, stejně jako u dalších příkladů aplikace práva týkajících se majetkové kriminality, by se slušelo identifikovat kritéria výběru případů včetně větší pluralizace řešených skutkových podstat trestných činů proti majetku.

I třetí kapitola, nazvaná Právní ochrana majetku v socialistickém vlastnictví (1961 – 1990) (s. 60 – 141 práce) obsahuje část týkající se normativní úpravy, část týkající se jurisprudence a excerpce konkrétních případů (tato poslední část zahrnuje s. 125 – 141 práce). Formální i systematické členění oponované disertační práce je tedy koherentní, nicméně lze mít výhradu, jak k názvu třetí kapitoly, protože, v rozporu se svým názvem, se netýká všech forem, prostředků a případů právní ochrany majetku v socialistickém vlastnictví, nýbrž jen trestněprávních. I s ohledem na téma disertační práce by tak kapitola měla spíše nést název Trestněprávní ochrana majetku v socialistickém vlastnictví. Jak již bylo řečeno výše, očekával by čtenář spíše větší důraz na problematiku trestního stíhání, tzn. prokurátorské spisy, otázky řízení, stíhání všech druhů majetkových trestných činů atd.

Zajímavou je rozsáhlá subkapitola, zařazená jakoby nad rámec 3. kapitoly, ve skutečnosti však velmi dobře zapadající do tématu a přinášející řadu klíčových poznatků k tématu, totiž tzv. „*Exkurz. Rozkrádání na programu jednání v zákonodárných sborech*“ (s. 94 – 125 práce). K uvedené podnětné části práce lze doplnit, že z hlediska tématu i koncepce práce a hloubky vědecké analýzy by bylo vhodnější, kdyby místo primárně popisného textu ohledně zpráv a jejich projednávání obsahovala subkapitola rozsáhlejší analýzu empirických dat obsažených v tabulkách, tvořících přílohu zpráv, s propojením s tehdejšími právněfilozofickým a právéteoretickým pojetím a příklady z praxe potvrzujícími či vyvracejícími statistická data.

4. Vyjádření k práci

Student po formální i obsahové stránce vcelku odpovídajícím způsobem zpracoval a analyzoval předložené téma, které lze považovat za aktuální. Kol. Rohr vymezil cíl práce poněkud odlišně, než by na první pohled mohlo vyplývat z názvu, totiž jako: „*zjištění, zda za situace, kdy byla majetku v socialistickém vlastnictví věnována v dané době zvýšená ochrana prostředky trestního práva, ... přinesla taková právní úprava ... skutečné ochránění tohoto majetku v každodenní praxi. Tedy zda byl právě tento majetek oproti majetku soukromému či osobnímu cílem a předmětem páčání majetkové trestné činnosti méně často.*“ Uvedený cíl byl naplněn.

Posuzovaná disertační práce se jeví jako autentická. Je strukturována odpovídajícím způsobem, totiž chronologicko-věcně, byť by se mohla s ohledem na název ještě více zaměřit na procesněprávní aspekty. Práce přináší řadu zajímavých poznatků. Práce vychází z právních předpisů, literatury, stenografických protokolů, tisků, soudních rozhodnutí, internetových zdrojů apod. Přestože lze mít určité výhrady k některým formálním náležitostem, např. k jednotlivým neúplnostem či nejednotnostem vybraných poznámek pod čarou, k ne zcela unifikačním použitým tabulkám anebo lze diskutovat o míře anonymizace některých údajů, které by měl disertant obhájit při ústní obhajobě, případně napravit, je text jinak obecně přiměřený, úprava práce je zdařilá a gramatické a stylistické nedostatky neovlivňují srozumitelnost ani čtivost textu a nepřekračují rozumnou mez.

Hloubka provedené analýzy ve vztahu ke zkoumanému tématu oponované práce je dostatečná, byť zčásti nevyrovnaná. V práci se čtenář setká jak s podnětnými pasážemi opírajícími se o tradiční hlediska soudobé vědy a badatelského étosu, tak i s pasážemi chybějícími (především období 1989 – 1990, podrobnější zpracování vyšetřovací a nalézací

fáze řízení), in eventum pasážemi spíše popisnými anebo s určitými terminologickými nuancemi a otázkami, na něž mohou být různé pohledy, příp. které mohou sloužit jako východiska pro další výzkum.

V celku však lze říci, že kol. Rohr prokázal schopnost vlastní vědecké činnosti a dovednost příslušného zpracování odborného tématu. K případným jednotlivým připomínkám podrobněji viz výše i níže v textu. Ze všech svrchu psaných (a rovněž v rámci kritérií hodnocení práce níže uvedených) důvodů práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Cíl práce je v práci na s. 9 vymezen následovně: „ <i>Tato práce se tedy zaměřuje na zjištění, zda za situace, kdy byla majetku v socialistickém vlastnictví věnována v dané době zvýšená ochrana prostředky trestního práva, zda také přinesla taková právní úprava po dobu panování komunistické strany a praktikování její ideologie na celou společnost skutečné ochránění tohoto majetku v každodenní praxi. Tedy zda byl právě tento majetek oproti majetku soukromému či osobnímu cílem a předmětem páčání majetkové trestné činnosti méně často, výjimečně, nebo zda tomu bylo jinak.</i> “ Tento cíl byl beze zbytku splněn, přestože lze říci, že vymezení cíle ne zcela odpovídá tomu, co by čtenář na první pohled očekával podle názvu práce.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Text práce nenaznačuje, že by autor nepracoval samostatně. Výstup z antiplagiátorského systému je zcela v normě, maximální podobnost je méně než 1% a celkové procento podobnosti se všemi texty je 17%.
Logická stavba práce	Stavba práce je postavena logickým způsobem. Některé připomínky viz výše v textu.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Práce se zdroji je přiměřená. Využití cizojazyčných zdrojů je odpovídající, bylo by možné výraznější např. při využití komparativní metody. Určité výhrady lze mít k poznámkovému aparátu. Jednak není poznámkový aparát zcela sjednocen, např. viz pozn. 62 na s. 17 práce, pozn. 74 na s. 19 práce a ještě jinak pozn. 72 na s. 19 práce. Na některých místech autorovi opakovaně stačilo, že název článku uvedl v textu a nezařadil jej do poznámky pod čarou (např. pozn. 320 na s. 91 práce), na některých místech nejsou odkazy dostatečně určité (např. chybí uvedení stránky viz pozn. 106 a 107 na s. 25, pozn. 152 a 153 na s. 38 aj.). Připomínku lze vznést rovněž k odkazům na aplikační praxi, u které není opakovaně zřejmé, odkud uvedené případy byly čerpány. Zde je třeba, aby autor v rámci obhajoby uvedené zdroje upřesnil. U číslování poznámek pod čarou u slova horním indexem se nezdá vyskytuje

	opakující se horní index u jednoho slova (např. na s. 144 práce), ačkoliv obvyklejší je uvést dva zdroje téže informace v jedné poznámce, této informace se týkající.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubka provedené analýzy ve vztahu ke zkoumanému tématu oponované práce je dostatečná, avšak do jisté míry nevyrovnaná. Přestože lze ocenit řadu poznatků i zdrojů, jež byly v práci zahrnuty, v některých pasážích by si zasloužil text hlubší analýzu. Té by napomohlo např. nahrazení deskripce řady textů a zdrojů konceptualizací, výraznější prací vycházející z obvyklé heuristiky ad. Např. na s. 26 – 28 práce je v podstatě výtah z jednoho učebního textu, na s. 30 – 34 práce zase z jednoho článku. V práci se setkáme s podnětnými pasážemi opírajícími se o tradiční hlediska soudobé vědy a badatelského étosu, ovšem některá stanoviska a závěry jsou na druhou stranu spíše úvahami či subjektivními pohledy.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Úprava textu je vcelku zdařilá. Doporučit lze sjednocení tabulek obsažených v textu, které jsou buď nafocené (např. s. 77 – 81 práce, zřejmě též např. s. 103 – 106, 115-120 práce) nebo přepsané (např. s. 109, 122 – 123 práce).
Jazyková a stylistická úroveň	Jazykově i stylisticky je práce na dobré úrovni. Drobné gramatické či stylistické nedostatky neovlivňují srozumitelnost ani čtivost textu. Z gramatických nedostatků např. lze v textu nalézt chyby v interpunkci na s. 19 práce, kde jsou např. 4 chyby v jedné větě začínající slovy „ <i>U téhož deliktu...</i> “ či na s. 146 práce „ <i>...nedopouštěli recidivisté jak by se dalo očekávat.</i> “ V oponované práci je rovněž na některých místech nesprávné skloňování či vypadlá či nesprávná písmenka (např. na s. 21 „ <i>pachatelů</i> “, na s. 39 „ <i>maketu</i> “ namísto majetku, na s. 59 „ <i>...byla oprávněna legálně poskytovat služby spočívajících.</i> “). Na s. 44 práce vypadl podmět z věty „ <i>kteřé místo toho, aby je vedly...</i> “. Na s. 58 v textu se píše o Basaprojektu, na téže stránce v pozn. 208 však již o Basaprojektu. V oponované disertační práci též není sjednoceno uvádění akademických gradů, např. na s. 84 – 86 práce se na některých místech objevuje dr., na jiných JUDr., přestože se jedná o týž titul.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Většina připomínek k posuzované disertační práci byla již zmíněna výše v textu tohoto oponentského posudku. Zejm. též lze připomenout otázky ohledně metod zpracování práce a také, že podle názvu by bylo možné akcentovat více majetkových trestných činů a

soustředit se více i na procesní stránku věci, tedy na trestní stíhání. Rovněž byly stranou ponechány změny v letech 1989 – 1990, kdy prozkoumání podoby, dynamiky a trendů změn týkajících se trestního stíhání majetkové trestné činnosti ve spojení s koncem kategorizace vlastnictví a jeho ochrany v ústavním i občanském právu by mohlo být navýsost zajímavým. Z dalšího lze zmínit např. vhodnost podrobnějšího teoretického vymezení majetkové trestné činnosti s ohledem na trestněprávní teorii, identifikace kritérií volby zkoumaných trestných činů ad. skutečností. Také lze zmínit v práci se opakující nedostatky v dobové právní terminologii a v právních institutech. Např. na s. 66 práce píše kol. Rohr o zcizení objektu útoku, přestože má na mysli bezpochyby odcizení předmětu útoku. Na s. 135 se píše o stíhání v jiném spise, ačkoliv správně by mělo být stíhání v jiném řízení. Na s. 18 práce je uveden § 245 TZ 1950 jako rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, přestože se původně hovořilo o rozkrádání národního majetku a majetku lidových družstev. Na s. 19 práce se píše o § 257 a přitom je zmíněn trestný čin obecné krádeže, ačkoliv správně označení je krádež (bez přívlastku). Lze mít připomínky k některým formulacím, např. označení období druhé poloviny 50. let 20. století jako „šedesátých let minulého století“ (viz s. 57 práce) nebo údaj o první polovině 90. let, přestože jde o rok 1984 (viz s. 126 práce). Důsledkem tohoto nesprávného pojetí je pak rovněž nesprávná informace, že Ulč uprchl do ciziny v 60. letech (s. 39 práce), ačkoliv ve skutečnosti tak učinil již v roce 1959. Na s. 72 práce a obdobně na s. 87 práce se zdá, jakoby byl v textu zaměňován institut soukromého a osobního vlastnictví, které obě měly odlišný právní i právněfilozofický charakter, byť na druhou stranu, z pohledu občanského práva se podle OZ 1964 na soukromé vlastnictví používala analogicky ustanovení týkající se osobního vlastnictví.

U některých informací by bylo zajímavé probádat je podrobněji. Např. na s. 23 práce se uvádí, že rozkrádání spíše nebylo posuzováno jako sabotáž. Formulace závěru se zdá být pouhou úvahou, aniž by byla podpořena zdrojovými poznatky. Lze upozornit, že např. v případě ohrožení jednotného hospodářského plánu v některých případech soudní praxe nesprávně kvalifikovala jednání právě jako sabotáž, což jí bylo právě na poradách či v rámci sjednocování judikatury vytýkáno. Obdobně na s. 54 práce je upozorněno na skutečnost, že v roce 1960 JZD nehradilo osobě uskladnění, což nabízí zamyslet se nad pozdějším pojetím tzv. družstevního užívání v zákoně o zemědělském družstevnictví z roku 1975, které právě znamenalo bezúplatné užívání např. soukromé půdy ze strany JZD. Na s. 107 práce je uvedeno, že na schůzi Federálního shromáždění hovořil k tématu majetkové trestné činnosti jen poslanec Mindoš, ačkoliv jen zběžné nahlédnutí do stenografických protokolů ukazuje, že na téže schůzi k témuž tématu hovořili i F. Pilátová, Vávra, Malina ad.

Na některých, spíše výjimečných místech, by si analýza v disertační práci zasloužila pevnější základy. Tak např. na s. 84 práce student s odkazem na článek, z něhož cituje, dospěl k analytickému závěru, že trestní právo otevřeně chránilo ty vztahy, na nichž měla zájem Komunistická strana Československa. To ovšem citovaná pasáž článku nedokládá. Obsah předmětného článku je spíše reflexí marxistické teorie o právu jako o projevu vůle vládnoucí třídy.

Za podnětný lze např. považovat poznatek, že v období po roce 1950 nebyla nebezpečnost, jakožto materiální stránka trestného činu, posuzována podle výše škody, ale podle zákonem chráněného zájmu, tj. že relativně menší škoda způsobená státu byla považována za nebezpečnější než relativně větší škoda způsobená fyzické osobě. Obdobně bezpochyby přínosným i pro účely výuky je poznatek, že ačkoliv socialistické vlastnictví bylo zvýšenou mírou chráněno, bylo rovněž objektem zvýšené míry kriminality (např. na s. 70 práce aj.). Za úvahu by stálo zamyslet se nad skutečností, zda tomu nenahrával i dominující rozsah právě socialistického vlastnictví v Československu v období 1948 – 1990. Za obecně oceněnihodné lze označit případy z praxe zahrnuté v posuzované disertační práci, byť, jak bylo uvedeno výše, není zcela zřejmé elektivní kritérium výběru a též, zda empiricky získané

poznatky mají nějaké badatelské vyústění či jde jen o pouhé zajímavé příklady. Velmi přínosné jsou statistické informace ze zpráv o stavu zákonnosti ad. zdrojů, např. na s. 144 práce statistiky, co bylo zokrádáno v roce 1986.

Zajímavou úvahou srovnávacím směrem je např. upozornění na privilegovanou ochranu majetku EU v trestním právu (s. 147 práce).

Otázky:

- 1. Význam zpráv generálního prokurátora a předsedy Nejvyššího soudu o stavu socialistické zákonosti pro poznání aplikační praxe ohledně trestního práva v letech 1960 – 1989.**
- 2. Trestní stíhání majetkové trestné činnosti proti soukromému a osobnímu vlastnictví v Československu 1948 – 1990.**

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.
---	---

V Praze dne 29.05.2023.

Doc. JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.
oponent/oponentka